

מי הלאומנות

אם אי אפשר היה לחוש את הלחץ האדיר ההולך ומתרכו על הסכר, אפשר היה לתאר את עצמתו, ואת גודל הסכנה הצפויה — ברגע שיתהווה הסדק הקל ביותר. ואכן, ברגע שנוצרה הפירצה הראשונה בסכר, פרצו המים החוצה. הם לא זרמו בכיוון מוגדר וברור, או באפיק אחד ומרוכז. היתה להם רק שאיפה אחת: להרחיב את הפירצה, לשטוף הלאה. נחילי המים התפלגו וזרמו על פני השטח, במהירות דמיונית. אם נתקלו בהר או בסלע, הם עקפו את ההתנגדות וכבשו נתיב אחר. בכל מקום שם נמצאה קרקע שהראתה נטיה קלה שבקלות לקבל בקפליה את המבול הגואה, כבש לו הנהר מוצא. כזאת בדיוק היתה פעולתו של רעיון האיחוד הערבי. סיסמותיו הראשונות נבעו במעיינות התחיה הלאומית הערבית בסוף ימי השלטון העות'מאני. הטיפות הבודדות התאחדו לזרם, שאליו הצטרפו נחילים דקיקים מכל פני המרחב. אך לפני שיכול היה המעין המתגבר לכבוש ובעצמו את האפיק הראשי, בו יישפכו כל הנחלים הקטנים, הוצב בדרכו סכר השלטון הקולוניאלי האנגלי-צרפתי. בסכר זה נקבעו אמנם כמה פתחים קטנים, ליוחסית תנועות המים. אך האשונים היו קטנים, ומופעלים בידי אנשים שלא חשו את עוצמת ולחץ המים הנאגרים מאחורי הסכר.

★ ★ ★

חירדן ונהרות אירופה המזרחית

ברגע זה בדיוק הופיעה על הבמה המרחבת התנועה הציונית, כגורם פעיל ומתפתח. מנהיגיה העיפו מבט אחז סביבם, ולא יכלו לראות יותר מאשר את הירקון ואת ואדי מוסררה. וכשהגיעו לירדן המפורסם, ראו כי אינו אלא נחל זעום, בהשאה לנהרות האדירים של מזרח אירופה. וכשם שקבעו את יחסם אל הנחלים הקטנים, כך גם נקבעה גישתם אל תנועת התחיה הערבית. הם ראו אותה מפותלת לזרמים זעירים, אשר לא אחת נחנקו בין קנייהסוף של הריבים המשפחתיים, הסתככו בתוך ביצות. הם ראו את הסכר הגדול שהקים השלטון הקולוניאלי במרחב ואמרו: "אין נשקפת לנו כל סכנה של שטון. הסכר יעמוד לעולם ואנו נהסה בצלו". ומאו התגבשה דעתם, כמלת המוצק לתבניתו ואינו משתנה לעולם. הם קבעו כי אין עם ערבי אחיד, וכי התנועה הלאומית הערבית בטלה ומבוטלת, ואפשר להתעלם ממנה. הם בנו את ביתם הרעיוני והפוליטי במקום המסוכן ביותר: לרגלי הסכר, בדיוק מול המים המצטברים. כל אותות האזהרה והאזהרה לא עזרו. ההנהגה קבעה את דעתה ללא שינוי.

★ ★ ★

בת יענה במדבר המפדגתי

בצח חמלק עבראלדח עבר כמאורע פטוט; סילוק המלך פארוק התפרש כמעשה של קבוצת הרפתקנים, אשר בלורית השיבה של המדיניות הציונית, תוכל תמיד להתגבר עליהם. מלחמת שחרור של ערביי המגרב, בצפון אפריקה, הוגדרה כמסע טירוריון פראי. מנהיגות ישראל התעקשה בכל מחיר לסמון את ראשה בחול המדבר המפלגתי-גיטואי, ולהתעלם מן הסכנה המתגבשת והולכת. כאשר פיגו האנגלים את תעלת סואץ, נוצר הסדק הגדול הראשון בסכר. מדינאי ישראל, אשר קראו בהדאי את האגדה המספרת על הילד ההולנדי, שדחף את אצבעו בסכר והצליח למנוע את הצפת כפרו עליידי מי הים, חשבו כי יוכלו גם הם לחזור על המיכצע ההירואי. אולם מיבצעים כאלה מצליחים רק באגדות-ילדים. במקום להבין כי זוהי אזהרה של השעה ה-11, הם ניסו להזיז את מחייו השעון אחורה, ביקשו מהאנגלים שלא יעזבו את המרחב. הם לא הבינו כי האנגלים — והצרפתים לפניהם

גאו והתכשמו

מדיניות זו, הוא שקוע בתוכניות פיתוח, בבניית רשת תחבורה שתחבר את חלקיה השונים של ארצו, ובהקמת צבא חזק. את הכסף והעזרה הדרושים הוא מקבל מה אמריקאים ומצרפתים. לאמריקאים החכיר בתמורה בסיסי תעופה, ולצרפתים הבטיח שלא יתערב בפעולותיהם הכלכליות ושלא יפריע לרבע מיליון אורחיו האירופיים. על כן היה מוחמד החמישי מוכן להסתייג מן הלאומנות האנטי-מערבית של גמאל עבד אל-נאצר. לא רק זיקתו הכלכלית למערב הרחיקה אותו מן התנועה הנאצרית, חסרה לגביו דחיפת האיבה לציונות. לא פעם הסביר כי הוא מתייחס אל הסכסוך הישראלי-ערבי כאל סיכסוך איזורי מובהק, לא סיכסוך בין כל היהודים שבעולם נגד כל הערבים שבעולם. אמנם, ערבי, היתה אהדתו נתונה לערבי פלסטיני; אולם כראש מדינה לא רצה להצטרף לסיכסוך זה.

★ ★ ★

המכבט מופנה דרומה

כשם שלערכי מורח הם התיכון שנה עתה מטרה מוצהרת — "החזרת פלסטין" — יש למרוקאים יעדים משלהם. יעדים אלה נמצאים מדרום לחוף הים התיכון. צבא השיחרור המרוקאי, שניהל את מרבית המערכה נגד הצרפתים לפני מתן העצמאות, שינה את שמו לצבא שיחרור הסהרה. הוא התרכז בסנייה הדרום-מערבית של מרוקו, במקום בו נפגשים גבולות מארוקו עם מובלעת איפני, הסהרה הספרדית, ואלג'יריה. אם עיניו של גמאל עבד אל-נאצר נשואות אל דוגמתו של הכורדי האגדי, סלאח אל-דין אל-איובי, שאיחד את סוריה ומצרים והכניע את הצלבנים בארץ-ישראל, נשואות עיני מוחמד החמישי אל מייסדי שושלתו השריפית, אשר לפני 400 שנה שיחררו את מרוקו מידו הפורטוגזים והספרדים, והקימו לתחיה את ממלכת אל-מוראווידים. המדינאי מוחמד החמישי רוצה להרחיב את השפעתו על שדות הנפט בסהרה; כצאצא הנביא ומנהיג האיסלאם בארצו, רוצה הוא לקדם את מסע דתו אל בין השבטים הכושיים בדרום. מטרה רחוקה במקצה, אולם מטרה אשר אליה חותר גם גמאל עבד אל-נאצר. על כן, גם בהיותו מנהיג בתנועה הלאומית הערבית, מסתייג מוחמד החמישי מגמאל עבד אל-נאצר.

★ ★ ★

אופטימיות מופרזת

בתפתחות רומח מאד עברה טוניסיה. כמו התנועה הלאומית במרוקו, ניהלה התנועה הלאומית של טוניסיה מרד מוזיין נרחב נגד השלטון הצרפתי. כמו הסולטן מוחמד, הוגלה מארצו גם חביב בורגיבה, ראש תנועת ניאודסטור. שנים רבות מגלותו בילה במצרים. אך עורך הדין הדינמי, חניך סורבון ושנוי לאשה צרפתית, נסה יותר לסוג הלאומנות המוכן לשתף פעולה עם המערב, בזירה הבינלאומית. מלחמתנו איננה נגד צרפת, הכריז, בעיצומו של המאבק. אנו נלחמים בקולוניאליזם הצרפתי. כאשר, לפני פחות משנתיים, זכתה טוניסיה לעצמאותה וחביב בורגיבה מונה כראש ממשלתה, הוא חתם על הוזה ידידות עם צרפת, הרשה לצבאה להישאר בטוניסיה והשאיר בידיה את הבסיס הימי הגדול בביורסה. באותה תקופה שררה ההרגשה האופטימית כי סוף-סוף נמצא פתרון לסיכסוך הממושך בין ערביי המגרב לבין הצרפתים: מרוקו כבר זכתה לעצמאותה, ואחריה טוניסיה, ונראה היה כי אף הארץ השלישית — אלג'יריה — תוכה בקרוב לעצמאות. על כן לא נראתה כל סיבה מדוע לא תיעלם איבתה של התנועה הלאומית הערבית במגרב לצרפת, ולא יבוא במקומה שיתוף-פעולה וידידות אל המערב. אך הצרפתים לא חלמו לעזוב את אלג'יריה. ארץ זו, הנמצאת בין מרוקו וטוניסיה, והגדולה בהרבה משתי

של צבא השיחרור האלג'ירי בישיבה, בבית שהונמד ל' רשותו עליידי חביב בורגיבה, ברחוב אל-סאדיקה בטוניס.

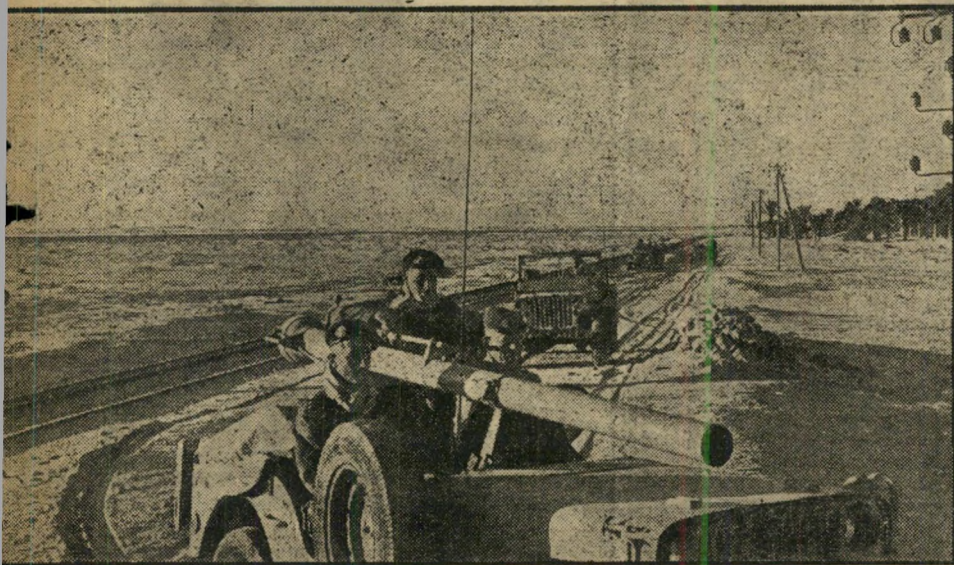
המפקדה

בסוריה-לבנון והמגרב — אינם מסירים את הסכר מרצונם הטוב. לחץ המים הגואים הוא אשר גרם לכך. האצבע המורמת באו"ם לא הספיקה לסתום את הפירצה בסכר, וגם לא האגרוף הקמוץ שהונחת במיבצע סיניי. מי התנועה הלאומית הערבית, אשר מהפכת גמאל עבד אל-נאצר יצרה עבורם את הפירצה הגדולה, המשיכו להתפשט על-פני כל המרחב הערבי. הם הגיעו רחוק מאד. בכמה ארצות, כמו מצרים וסוריה, הם גאו ועלו, עד כי כבשו את כסאות השלטון. בירדן השתוללו בסערה, שהטביעה את שרידי השלטון האנגלי ואיימה לגרוף את המלך ופמלייתו. נחילי המים חדרו גם לארצות הרחוקות יותר, ואדמת עיראק, הלבנון, לוב וחצי-האי ערב היתה עתה בהם. בנאות הבאה, עלולים הם להציף את השטח, אשר בו מרוכז אוצר הנפט העצום.

★ ★ ★

הסולטן ובעיית פלסטין

בצפון אפריקה לבשה התנועה הלאומית הערבית אופי מתון יותר מזה של מצרים וקדמת אסיה. צרפת הסכימה להעניק עצמאות מדינית למרוקו וטוניסיה — במידה לאיקטנה הודות ללחץ אמריקאי — ורחחה התקפה כי המגרב העצמאי יציג סוג אחר של לאומנות ערבית: פחות-קיצוני, פייסני יותר, מוכן לשתף פעולה עם מעצמות המערב. שני גיבורי התנועה הלאומית במגרב — המלך מוחמד ה-5 של מרוקו, והגנאי חביב בורגיבה של טוניסיה — הראו נכונות לשתף פעולה עם המערב. צעדיו הראשונים של מלך מרוקו, מאז זכתה ארצו לעצמאות לפני כשנתיים, היו מכתימים להדק את האיחוד בין חלקי ארצו השונים. במשך 50 שנות שלטונו הישיר על הארץ, חיזקו הצרפתים את המחיצות בין סוגי התושבים. עתה עסוק מוחמד החמישי בחיסול שרידי

אשמר הנפט

סהדורה צרפתית של יחידות הפטימה של שועלי שמשון, בסיור שיגרתו לאורך מסילת-הרכבת, המובילה את הנפט האלג'ירי אל מרכב תותח-לארחת (באוקה גדולה) לחיטה בשדירן ובמוצבים. נמלי הים התיכון. על הגיפ מרכב תותח-לארחת (באוקה גדולה) לחיטה בשדירן ובמוצבים.

צבא השיחרור כיתת לוחמים אלג'יריים, מסביב למדורה. החיי לים, הלבושים כולם סדים אחידים, מזכירים במידה רבה את חיילי צה"ל של ראשית מלחמת העצמאות, במורל הגבוה ובהתיי